

Hans navn var ”Isamel Tobias Didrichsen”

Et utvalg ”sjeldent” benyttede personnavn som forekommer på 1700 og 1800-tallet i noen av kommunene på Sør- og Ytre Helgeland¹

Samlet og redigert av Gunnar Nordberg

Dette er ingen uttømmende undersøkelse av navnetradisjon på Helgeland, *hensikten* er begrenset til å fokusere på en rekke sjelden forekommende personnavn/fornavn. Det blir derfor i denne sammenheng heller ikke foretatt noen betraktning av bakgrunn for det enkelte navnevalg.

Ut fra egen oppfatning kan det generelt sett sies, at i tidligere tider var navnet og betydningen av navnet identisk med personene selv. Navnet skulle gjenspeile de egenskapene som en regnet med at personene ville ha. Det var derfor viktig å finne rett navn når et nytt menneske kom til verden. Et fornavn skulle først og fremst skille en person fra andre. Fornavnet var altså tillagt en individualiserende funksjon; det skulle gi individet særpreg og skille det fra andre i familien.

DEL 1 - I forbindelse med min gjennomgang av gamle slekter i kommunene² på Sør- og Ytre Helgeland har jeg notert en rekke personnavn benyttet på 1700- og 1800-tallet, og som sjelden eller aldri synes å forekomme på 1900-tallet. Noen navn har trolig endret skrivemåte og framstår kanskje nå som ”nye” personnavn, selv om de bygger på den gamle navneformen.

Det som er notert ned er kun et begrenset utvalg *fornavn* med *fødested/bosted*. Noen av navnene synes å være brukt i flere av Helgelands kommunene, mens andre synes å forekomme kun som engangsforetelser, innenfor registreringsperioden.

Etter å ha fått bekreftet at navnetradisjoner gjennom tidene både er et omfattende og interessant tema, som på mange måter kan berike slekthistorien, startet søket etter opplysninger som forhåpentligvis kunne øke min innsikt i temaet.

DEL 2 er en ”oversikt” over noen av hovedmomentene for navngiving i historisk sammenheng. Det omfatter en kort betraktning av personnavngivingen generelt, begrepsbruk, navn og historie, navnlagingsprinsipp, lover etc.

DEL 3 gir en oversikt over nyttige kilder.

---

¹ Kilde: Gamle *skifter* fra Sør- og Ytre Helgeland

² Alstahaug, Brønnøy, Velfjord, Leirfjord, Herøy, Dønna, Tjøtta og Vega

Del 1 - PERSONNAVN OVERSIKT

A

Abel Nilsdatter, Ugleforen
Abelona Christensdatter, Ottingen
Abigal Pedersdatter Klæboe, Sandnes
Absalon Hansen, Sandnes
Adelus Andersdatter, Hamnes
Adriane Nilsdatter, Husvær
Augustinus Jensen, Østbøe
Alhed Knutsdatter, Dagsvik
Aren Esaiassen, Valberg
Abigael Pedersdatter, Horvnes
Ambrosius Bøyese, Forvik
Augustinius Bøyese, Forvik
Augustinus Jensen, Aagvigen
Augustina Augustinusdatter, Horn
Aron Amundsen, Horn
Alv Nielsen, Wistvogen
Appollona Hansdatter, Blomsøen
Ahleth Andersdatter, Fugellie
Aletha Catharina Grønbech, Skille
Alet Erichsdatter, Torget Ytre
Andrina Olsdatter, Lyngvær
Anicha Jonsdatter, Aspvik
Adrianna Petersdatter, Sandaker
Antonette Hansdatter, Rølvaag
Arn Larsen, Stavseng
Adam Anthonsen, Søvik
Andor Nicolai Pedersen, Breimo

B

Brynelle Nilsdatter, Opland
Baltzer Jacobsen, Lund
Bornelle Arentsdatter, Breiland
Balles Olsen, Simsø
Boletta Johnsdatter, Belsvaag
Bonsag Krog Jensen, Sannesøen
Brønnele Johnsdatter, Myrvold
Boel Hansdatter, Sandvær sør
Bolet Johansdatter, Kvenesvaagen

Bryndel Knudsdatter, Ukkelforen
Barbare Hansdatter, Leren
Baslev Jacobsen, Sandnes
Barak Hansen, Vestaberg
Barech Hansen, Steinsjøen
Baruch Hansen, Vestaberg
Brynold Jacobsdatter, Knyk
Bina Klæboe, Glein
Bottel Larsdatter, Havsten
Bryndele Poulsdatter, Skar
Bøna Johannesdatter, Søvik
Brønnele Bendigtdatter, Søbørlie
Brønøle Brønølsen, Tettingsdal

C

Christence Nielsdatter, Alstahaug
Cirianna Olsdatter, Breiland
Cornelia Jacobsdatter, Østbøe
Claves Danielsen, Havn
Christiana Olsdatter, Sørnes
Colbein Mikkelsen, Visthus
Clement Ingebrigtsen, Horsvæhr Sør
Cassi Hilkan, Søvik
Christofia Margrethe Petersdatter, Skei

D

Dordie Jacobsdatter, Stero
Daareth Olsdatter, Søvigen
Dønnes Jeromius Andreasen, Kilvær
Davida Johansdatter, Baustad
Dines Arntsen, Horn Stor
Dønnes Olsen, Skaanvik
Ditlef Anton Salomonsen, Nordherø

E

Esaias Eliassen, Stokasøen
Elsebe Madsdatter, Ladingen
Edricha Catharina Olsen, Søvikmoen

Eliazar Dørnich, Schjeggnes
Erasmus Kerskov Zahl, Nordvig
Ernestus Wensell, Sømnes
Elev Baardsen, Høyholm Nord
Evert Olsen Aare, Troberget
Ebbe Nielsen, Rosvigen
Einer Olsen, Arnes
Elerine Olsdatter, Hov
Eve Mortensdatter, Huusbye
Enok Johan Pedersen, Holandstrand
Erasmus Kerskov Zahl, Nordvig
Evert Johnsen, Altern

F

Fordel Zachariasen, Botne
Fredrika Jensdatter, Botne
Frans Ingebrigtsen, Lande

G

Gunelle Erichsdatter, Wistvogen
Guru Bendigtdatter, Wistvogen
Gundel Clemetsdatter, Forslandsdalen
Golla Røseth, Sannesøen
Giørge Sørensdatter, Sandvær sør
Gundell Taraldsdatter, Vik
Goule Fredrichdatter, Uren
Gaala Kolbensdatter, Høyvigen
Gørnild Pedersdatter, Sørfjord
Greis Larsen, Kobberdal
Gundbor Thomasdatter, Huuseby
Gunna Pedersdatter, Udøen

H

Hendricha Andersdatter, Wistvogen
Henichen Andersdatter, Wistvogen
Helvig Olsdatter, Enangen
Hellebor Thorsdatter, Sund
Hendrichen Olsdatter, Ytre Nyland
Hoseas Danielsen, Husvær
Hallie Johansen, Salhus
Hermiken Johnsdatter, Svinøen

Homfred Hamond, Troberget
Hennichen Pedersdatter, Vik
Henrica Taraldsdatter, Vik
Hector Hansen, Vanved
Hybert Christensen, Hesjemark
Hyberta Grønbech, Helstad

I

Isachina Isachsdatter, Sørre
Israel Guttormsen, Dahlen
Isachshina Christiana Isachsdatter,
Bådstøen
Ide Baltserdatter, Høyholm
Israel Larsen, Skaalvær
Ingvold Andersen, Steine
Isamel Tobias Didrichsen, Aspvigen
Idde Marie Johnsdatter, Storsvik

J

Juditha Andersdatter, Aunet
Jeromias Erlandsen, Aacherøen
Jacobina Jensdatter, Hjermland
Jehvik Johnsen, Prestøen
Jesenia Susanna Myhre, Hellesvig
Jochum Nielsen, Horvnes
Jonetta Schagen, Vevelstad
Jense Margrethe Johannesdatter,
Trælnes
Jertrue Hansdatter, Kraaen
Jonse Joensdatter, Torgnes Lille
Juil Joensen, Trælnes
Juur Joensen, Trælnes
Jerphart Wilhelm Danehl, Sør Herø
Jacop Jacobsen, Tendvalen
Jeronimus Pedersen, Hæstad
Jørgine Christensdatter, Dønbjørn
Jensenius Zahl Hansen, Bøen
Jobbora Didrichsen, Alstahaug
Jorsine Sørensdatter, Stokka
Jøren Andersdatter, Drogstøen

K

Klemet Nielsen, Tangen
Kolbein Olsen, Myrvold
Klemend Christiansen, Dønbjørn
Kaja Lund, Leland

L

Lava Mortensdatter, Prestøen
Lucia Anderdatter, Nordnes
Lucci Joensdatter, Ottingen
Lorence Jacopsdatter, Brasøen
Lavina Nielsdatter, Aakerøen
Liva Jacobsdatter, Laksfjord
Lukas Olsen, Blomsøen
Lodrick Larsen, Havsten
Lyder Lydersen, Kobberdal
Lydia Jacobsdatter, Sanderø
Lusianna Olsdatter, Lande

M

Milla Olsdatter, Sørnes
Mille Larsdatter, Aagvig
Massi Jensdatter, Sandnesøen
Malfrie Gabrielsdatter, Ladingen
Marichen Arentsdatter, Valberg
Milla Olsdatter, Vitting
Manases Gjertsen, Herten
Massi Michelsdatter, Sørøen
Mekael Johnsen, Reines
Mortina Olsdatter, Belsvaag
Massa Olsdatter, Auslien
Manases Reinertsen, Skar
Marwen Pedersdatter, Glein
Mortine Leganger Coldevin, Dønna
Magli Christophersdatter, Forvik
Maritte Johnsdatter, Sandvær Nord
Medel Olsen, Blomsøen
Mone Jensen, Strand Ytre
Magnelle Jacobsdatter, Torsvik
Melcher Thomasen, Hjertøen
Marlen Olsdatter, Aakerøen
Marwen Pedersdatter, Glein

Malakias Hansen, Blomsøen

N

Nille Nilsdatter, Ugleforen
Naren Arentsdatter, Sund
Nelle Andersdatter, Breiland
Natan Jonsen, Østbøe
Nataniel Jacobsen Aars, Sandnes
Nicolava Nielsdatter, Sandvær
Nilla Andersdatter, Saltkjelmarken
Nicoline Marie Rasmusdatter, Hus-
vær

O

Olina Corneliusdatter, Sirijord
Olava Christophersdatter, Hovøen
Oward Erichsen, Vik
Olvig Jacobsdatter, Sigerstad
Otte Andersen, Stavseng
Otten Hansen, Aakerøen
Ovedia Anthonette Hansdatter,
Markvold

P

Pernella Andersdatter, Saura
Paternille Olsdatter, Arnes
Povel Baardsen, Hongseth
Petrinea Petersdatter, Sandaker

R

Rafuel Povelsen, Skjeggenes
Ragnel Isachsdatter, Stocha
Raval Pedersen, Hamnes
Ragnille Hansdatter, Fugellie
Randina Joensdatter, Aunet
Raphael Taraldsen, Vik
Rani Andersdatter, Bærøen
Ribor Pedersdatter, Hestun
Roboam Nilsen, Sildøen
Roboarn Nielsen, Maasvør
Roboren Nilsen, Sildøen
Rafel Hansen, Stavsengvig

S

Salome Isaksdatter, Einangen
Siur Christensen, Sørra
Sommer Jensen, Angernes
Saala Arentsdatter, Ytre Nyland
Seri Joensdatter, Indremarkaasen
Serianna Ejnersdatter, Arneshaugen
Stincken Maria, Moe
Sønne Hansen, Hovig
Salla Andersdatter, Aunet
Sitselle Steffensdatter, Brøløs
Stenetha Olsdatter, Kobberdal
Sebine Olsdatter, Uglefoden
Sebor Povelsdatter, Andøen
Sebore Greve, Hølvolden
Sander Nielsen, Sandnessøen
Seborg Nilsdatter, Hellesvik
Sesenia Edvartsdatter, Husvær
Serie Johnsdatter, Tosdalen
Sebediur Poulsen, Engelsøen
Sesella Erichsdatter, Holand
Signie Povelsdatter, Mudvær
Sebart Hansen, Reines
Sicilia Nielsdatter, Hellesvigen

T

Thilles Alexandersen, Myrvold
Tornelle Arentsdatter, Sund
Torber Jensen, Einangen
Tøllev Isachsen, Horsvær
Tørres Hermandsen, Svinøen
Tyge Bech, Troberget
Thomine Abrahamsdatter, Valla
Tomina Corneliusdatter, Ulvanger
Tommes Christophersen, Ulvanger
Tonella Olsdatter, Hamnes
Tulline Hansdatter, Sørrasøen
Tomasine Stephensdatter, Bausjøen
Tøge Baardsen, Stortrøen

Talite Jacobsdatter, Sandnessøen
Trin Samuelsdatter, Ulvanger

U

Urilla Gaarder, Alstahaug
Ursilla Falch, Alstahaug
Uldricha Jensdatter, Mudvær

V

Vernich Clausen, Salhus
Viveche Larsdatter, Skomo
Venndel Eliasdatter, Tiøtøsjøen

W

Wernich Clausen, Tilrem
Wilche Amundsen, Horn
Wendel Hansdatter, Nøddøen
Wedvig Larsdatter, Selfjord
Wellem Svendsen, Vika

Z

Zidsele Richertsdatter, Visthus
Zidsele Olsdatter, Meisfjorden

Ø

Øllegaard Simensdatter, Husvær
Ørger Andersen, Almningen
Østen Sevaldsen, Botnet
Ørger Johansen, Skogsholmen

Å

Aarselle Larsdatter, Stamnes
Aaselle Olsdatter, Hatten
Aane Johnsen, Østafjord
Aagen Michelsen, Skagaberget
Aasel Larsdatter, Sørra
Aade Clausen, Sundsvold

Del 2 - OM NAVNGIVING I HISTORISK SAMMENHENG

1. Kort betraktning av personnavngivningen generelt

(En kort, forenklet betraktning basert på tilgjengelig litteratur om temaet.)

Navngivingen synes fra opprinnelsen å ha bakgrunn i behovet for å gi hver enkelt person et "merke". Navnet hadde som formål å vise tilhørighet, slik at en lett kunne plassere personen.

Enkelte navn ble kun brukt til adelige og kongeslekter. Vanlige folk hadde en viss respekt for øvrigheten, noe som førte til at de ikke ville gi barna slike navn.

Det kan derfor påvises skiller mellom samfunnsklasser i form av navn.

Foruten å gi barn spesielle navn hadde den høyere samfunnsgruppen også forkjærlighet for forskjellige former for navngiving og navnetyper, og sørget for at denne gruppen navn ble særegne.

Siden en pleide å gi navn kort etter fødselen, tror vi nå at det er tilnavnene som er gått over til å bli rene enleddete fornavn. Tilnavnene sa ofte noe om væremåten og utseende, noe som nesten er umulig å forutsi kort etter fødselen.

Enleddete navn som Alv (den vesle) og Kåre (den med krøllete hår) må altså først ha vært tilnavn.

Navn tilknyttet kristendommen kan deles i to puljer - helgennavn og bibelnavn.

Blant helgennavnene forekommer navn fra bibelen som har fått nye former, og i gruppen for bibelnavn befinner det seg bare navn som er skrevet ordrett fra bibelen.

Før vikingtiden har en regnet med at folk stort sett forstod hva navnene betydde. Dette blant annet fordi at folk på den tiden syntes å ha en sterk tro på at barna kunne få arve egenskaper fra det navnet betydde eller symboliserte. En som fikk navnet Bjørn, skulle derfor overta styrke fra bjørnen.

Det behøvde nødvendigvis ikke å være en sterk skapning som ble tatt som utgangspunkt. Det kunne være en ting. For eksempel var våpen hellige gjenstander, og ble ofte brukt som ledd i navn, t.d. Geir som betyr spyd.

Etternavn ble dannet etter fornavnet til faren, t.d. fikk sønnen til Hans etternavnet Hansson og dattra til Hans fikk etternavnet Hansdatter.

At en på midten av 1800-tallet lot barna arve etternavnet til faren, førte til at navnene som var populære da, er våre mest vanlige etternavn i dag.

I motsetning til skrivemåten av stedsnavn, er skrivemåten av personnavn å se på som noe som ikke må rokkes ved. Det er viktig at det også i slekts- og lokalhistorie skrivningen holdes på den gamle skrivemåten i full visshet om at navnetradisjonen også går på måten navnet blir skrevet på. Prestenes innførsel i kirkebøkene har bestemt normen. Men prestene har i mange tilfeller skrevet navnet på samme person på forskjellig måte. Dette kan skyldes skrivemåten av det aktuelle navnet eller rett og slett dårlig rettskrivning.

2. Begrepsbruk.

Det vil være nødvendig å klargjøre en del ting rundt begrepsapparatet en må forholde seg til innenfor feltet *personnavn*.

Når en leser litteratur som omhandler avgrensnings problematikk i navnegransking er det lett å få inntrykk av at en ikke kan bruke en tilsynelatende forståelig term som personnavn sånn helt uten videre.

Navnegransking

Det er til dels stor uenighet om hva som egentlig kommer inn under begrepene som brukes i *personnavngranskingen*, og i faglitteraturen på området er det bare spredte tilløp til konkrete forslag på hvordan de forskjellige begrepene kan defineres.

Thorsten Andersson (1983) har i sine betraktninger rundt denne problemstilling gjort et forsøk på å avgrense begrepet personnavn, men innrømmer at det er såpass vanskelig at det ofte blir snakk om en praktisk avgrensning. Han trekker grensen mellom navn som er individkarakteriserende og navn som betegner kollektive størrelser.

For bruk i forbindelse med ”privat” slekts- og eller lokalhistorie vil det trolig være praktisk å bruke termen *personnavn* i betydningen fornavn eller døpenavn.

I alle sammenhenger synes det viktig å ha klart for seg hva som defineres inn under termen personnavn i den/det aktuelle oppsett. Dersom ikke annet er spesifisert kan det være rimelig å gå ut fra at termene navn og personnavn betyr *fornavn* eller døpenavn.

Blant de som har beskjeftiget seg med navneterminologi forekommer det omtale av *fornavn*, som virkelige, eller primære personnavn, mens atter andre benevner dem personnavn i innsnevret betydning, særlig under hensyntagen til at det også forekommer en annen type personnavn, nemlig binavn eller tilnavn, t.d. *Store-Lars*, *Mini* eller *Halvdan Svarte* (der *Svarte* er tilnavnet).

Thorsten Andersson påpeker at det er uheldig å benytte samme term, *personnavn*, både i en overordnet og en underordnet betydning. Han velger derfor å dele inn i to forskjellige termer - *personnavn* og *binavn*.

Ikke alle tar med *binavn* i sine registreringer, mens atter andre tar med en annen gruppe navn som krever egen begrepsavklaring, nemlig *kjælenavn*. Disse navn kommer inn under andre kategorier enn det vi rent teknisk kan benevne primære fornavn. Noen navn vil komme inn under det vi uformelt benevner *kjælenavn*, enten de norske typene *Kikki, Dutte og Lillemor*, eller den utenlandske, anglo-amerikanske typen *Ronny, Jill, Kitty, Jim*.

Slektsgranskere bør være spesielt oppmerksomme på at termen *kjælenavn* ikke er uproblematisk å anvende bl.a. fordi det som opprinnelig er *kjælenavn* kan fort bli tatt i bruk som formelt navn, altså *døpenavn*. Derfor mister mange *kjælenavn* det trekket som kjennetegner dem, nemlig preget av å være et emosjonelt ladet navn for bruk i uformelle sammenhenger. Dette har i Norge i størst utstrekning skjedd med den anglo-amerikanske typen *kjælenavn* som er kortformen av andre navn, eks. *Tommy* (kortform av Thomas), eller *Jill* (kortform av Gillian).

Som navn fra andre språkområder enn det engelske, kan nevnes *Vibeke og Jannike*, som fra tysk har fått diminutivendingen *-ke* og dermed opprinnelig er et *kjælenavn*, men som neppe blir oppfattet slik av norske brukere.

Nancy L. Coleman (1992/93) tar i artikkelen "*Jonny, Ronny og Peggy i Norge*" opp problematikken rundt bruken av engelske *kjælenavn* i Norge og termproblemer de som driver med personnavnforskning har i omtalen av disse navnene.

Hun har tatt for seg de mest kjente navneleksikon og navnebøker og påviser store inkonsekvenser i termbruken i de norske oversiktene over navn. Blant annet reagerer hun på at termen kortform ofte (mis)brukes, ikke bare om navn som vitterlig er kortere enn opphavsnavnet, men også om navneformer som er like lang, eller til og med lengre.

Hun kritiserer videre bruken av denne typen navn i Norge, noe som føyer seg inn i rekken av navneforskere, fra Ivar Aasen og P. A. Munch til Ola Stemshaug (Nedrelid 1993), som vil fraråde bruk av "unorske" elementer i norsk navnetradisjon. Coleman viser til at problemet oppstår når en overfører navn som er en del av et ganske rigid navnesystem til andre kulturer, som Norge, uten å ta hensyn til at disse *kjælenavn*sformene ofte er relatert til navnebrukerens alder i opphavslandet, som tilfellet er med t.d. *Tom* og *Tommy*. En *Tom* er som regel voksen, mens formen *Tommy* best kan oversettes med *vesle-Thomas*, og blir dessuten ikke regnet som offisielle navn i opphavslandet.

Hennes forslag til terminologi er å skille mellom to forskjellige typer hypokorisma (*kjælenavn*):

De **primære**, som har beholdt det emosjonelle element (ladet hypokorisma), og de **sekundære**, som har mistet den emosjonelle ladning. Kortnavn eller kortform foreslår hun bare brukt om nøytrale forkortelser av et annet navn.

3. Navn og historie

A) FØRKRISTEN TID

Her fikk vi de første sikre funnene av norske navn i form av runeskrifter, senere på pergamenter. Navnetradisjonene stemmer godt med gammel germansk navneskikk.

I urnordisk skjedde det en *sammendragning* av navnene i Synkopetida. Slik har t.d. det moderne Rolf utviklet seg: *Hrapu - wulafaR - Hrolfr - Rolf*.

De toleddede navnene var yndet av fyrste- og høvdingættene, både her i Norden og på kontinentet. Vi tror derfor at navneskikken har utbredd seg på samme måte som skikkene har utbredd seg i den senere tid. Nemlig at den deretter har blitt tatt opp av de høyeste samfunnsklassene. Vanlige folk tok bare opp enkelte navneledd eller bare navnelagringsprinsippet, slik at de toleddete navnene bare har dødd ut pga at det var for få som brukte dem.

Det vanlige var at navn ble laget av to substantiver eller et substantiv og et adjektiv gikk sammen. Det fantes spesielle navn som bare ble brukt som førsteledd eller andreledd, og hvis navnet skulle si noe om kjønn, ble det vist i siste leddet.

B) VIKINGETIDEN

Det hevdes at ca 60 % av mannsnavnene var toleddet. I Norden var navnene, som ble brukt, bundet sammen av Norges storimperie og det felles språket, som ble snakket over hele Norden, i områdene Island, Færøyene, Shetland, Orknøyene, Hebridene og sist men ikke minst Norge. Her hadde navnene stort sett den samme norrøne karakteren, men var selvfølgelig en viss forskjell mellom navnebruken på fastlandet og ute i øyriket.

Det nye som kom, var *oppkalling*. Dette førte til en svekking av navnemangfoldet. Navnene ble i stor grad påvirket av vikingenes handels- og herjingsferder, spesielt kom navn nå til bli inspirert av keltiske navn. Trellenavnene var keltiske, mange av de, ofte svært nedsettende. Det var slik pga det store antall treller som ble hentet fra keltisk område.

På slutten av vikingtiden ble det mer populært med toleddete navn, og kristne navn kom mer og mer i bruk. Samtidig fikk vi de første tegn til germansk struktur i navnene.

C) KRISTENDOMMEN

Fra England kom kristendommen og prestene. Sammen med dem kom noen angelsaksiske navn, men kristendommen var så upopulær da den kom, at de engelske navnene fikk liten innflytelse på den videre navneutviklingen.

Det latinske alfabetet kom til oss med kristendommen, men det skulle likevel gå en god stund før vi fikk skriftspråket i bruk. Ikke før 1200, får vi sagaer og andre

skriftlige kilder på det daværende morsmålet, som gir oss nok personnavn til å kunne si noe om tradisjoner og vaner.

D) HANSEATENE (1200-TALLET)

Sammen med de kristne navnene kommer de tyske navnene så smått snikende inn i landet, og inngangsporten viste seg å være Bergen. Dette henger naturlig sammen med Bergens sterke stilling som hansaby.

Den store flommen av slike navn kommer rundt 1300, men det var lite kvinnelig innslag. Mange av navnene kom over Danmark. Dette skjedde når Norge gjennom *merkantile* og *kirkelige* forbindelser mer og mer ble vendt mot tysk område. De tyske navnene kom ofte inn av to grunner; de er både kirkelig- og tysk relaterte. Økningen av slike navn, førte selvfølgelig til en nedgang av tidligere navnetyper, men det var de norrøne navnene som fikk kjenne trykket. Generelt viste det seg at navn med støtte i kirke og kristendom gikk fram.

E) DANSKETIDEN

Navnenes skrivemåte ble influert av dansk, og nordiske mannsnavn med Tor- som førsteledd ble populære. Endingene *(i)a*, *-etta* og *-ina* ble populære i kvinnenavn, og påfunnet kom for Norges del mest fra Danmark. Dette ble svært utbredt, og ga grobunn for et større mangfold av kvinnenavn gjennom omforming av mannsnavn til kvinnenavn, ved bruk av de nye endingene. Det fantes også maskuline endinger i så måte, men de ble lite brukt; *-(i)us* og *-i(a)nus* (ikke særlig populær i Nord-Norge).

Alle navn med endingen *-ina* har tre stavelser, dessuten ble endingen flittig brukt i andre navn. De nyskapte navnene kom senere i bruk som kortformer, der:

Karolina = *Lina*, og Kristina = *Stina*.

F) NASJONALROMANTIKKEN

Enkelte steder kom rent bibelske navn på moten, delvis pga vekkelsesforeningene (haugianismen) og bibelske forbilder. De nye bibelnavnene gjaldt stort sett bare mannsnavn. Kanskje var det av den enkle grunn at navnene i bibelen for det meste er mannsnavn. De nordiske navnene holdt seg best i sør.

Nasjonalromantikken brakt med seg idealer om gammel norsk historie, og kort sagt resulterte det i at navn ble skrevet på en mer opphavelig form enn tidligere. Endingene *-ina* kommer i stor målestokk, samtidig som enkelte slektsnavn ble brukt som fornavn. Dette gjaldt bare for mannsnavn, og sterkest stod denne nyskapingen i Nord-Norge.

G) IMPERIALISMEN (1870 – 1914)

Landene England og Frankrike stod sterkt under imperialismen. Det var et stormaktskappløp mellom disse landene, og dette influerte selvfølgelig på navnebruken vår. Engelske navn som Robert og Camilla og franske navn som Eugenie, Konstanse og Lovise ble tatt i bruk. Masseflukten fra Norge til USA gjorde at en her hjemme, fikk mange navn i bruk fra ”over there”. Selv etternavn ble tatt i bruk som fornavn.

H) VÅR TID (ETTER 1945)

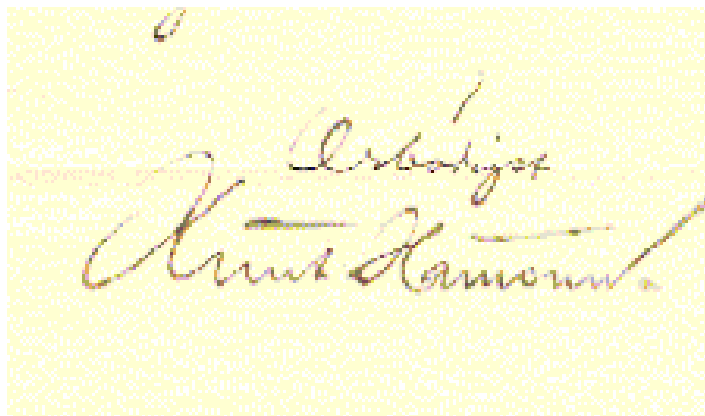
Tyske navn stod svært sterkt helt inntil den 2. verdenskrigen, men så tok de glade dager slutt. Krigens vinnere høstet berømmelse for innsatsen og ga oss navn i kompensasjon til tapet av de tyske. Norge opplevde etter krigen et anglo-amerikansk kulturpress. Det gjaldt både populærlitteratur, film, radio og TV. Her var det først og fremst engelske mansnavn som kom til gamlelandet.

I 70-årene kom det en ny generasjon av nordiske navn som dominerte, og mange av de nye navnene var sammensatte navn: I norrønt fins det 130-140 ulike førsteledd, ca 50 etterledd i mansnavn og ca 25 etterledd i kvinnenavn. I dag regner vi med at det til sammen er omlag 50 førsteledd, og ca 30 etterledd for menn og knapt 20 etterledd for kvinner.

Det er vanlig å dele inn personnavn i 1970-årene, i tre:

1. utenlandske navn som har blitt kjent gjennom massemedia (populærlitteratur, film, radio, fjernsyn).
2. et eldre lag av utenlandske navn.
3. en ny generasjon av nordiske navn.

Blant de såkalte ”navnestumpene”- kortformer av navn – i 70 årene, stod kvinnenavnene med endingen *-e* sterkere enn endingen *-a*.

4. Navnlagingsprinsipp

Variasjonsprinsippet

I hundreårene før vikingtiden var prinsippet nesten enerådende. I middelalderen dukket det opp andre metoder, og variasjonsprinsippet ble mindre og mindre brukt. Variasjon gir en rikere navnemengde.

Subtraksjonsvariasjon

Jórunn - Unnr

Addisjonsvariasjon

Tungu - Oddr (Odd som bor på Tunga)
pórroddr

Oppkalling

Medfører at enkelte navn blir framelsket og at andre mister sin plass i kampen mot de mest likte navnene. Dette gir et mindre "navneforråd". Opprinnelig ble oppkalling brukt for at de som fikk navn skulle overta egenskaper som den tidligere navnebæreren hadde. Av og til kunne det ligne på en form for sjelevandring, der en trodde at hele sjela inntok den

Oppkallingen fulgte ofte et bestemt mønster:

1. fødte gutt – farfars navn
2. fødte gutt – morfars navn
3. fødte gutt – oldefars (på farssiden) navn.

Samme mønster for jentene. En kunne også få navn fra kjente personer eller etter betydelige oppfinnelser som ble gjort.

Alitterasjon

Deler av navnet til den som en blir oppkalt etter blir brukt: Ola - Oddmund.

Movering

Mannsnavn blir til kvinnenavn. Trenden har vært i fullt vigør siden 1700-tallet og er fremdeles i bruk: Ola → Olava - Olea

"Katrine"

nye navne-innehaveren. En fikk oftest navnet til en død slektning, og helst fra bestefarsgenerasjonen, men av og til, også fra foreldregenerasjonen. Ofte skulle moren til barnet gjentatte ganger drømme om den døde slektningen.

Dobbelnavn

Det var først populært i øverste samfunnslag, deretter i byen – så på bygda.

Slik ble dobbeltnavnene ofte konstruerte

- førsteavnet hadde en staving
- andre navnet hadde to – tre stavinger og var gjerne nye nordiske navn.

Navnelovene

Den første navneloven fikk vi i 1923 først og fremst pga etternavnene som ble tatt i bruk som førsteavn. På 1800-tallet ble det i enkelte tilfeller brukt etternavn (slektsnavn) som fornavn. Dette ble det i Norges første navnelov (1923) satt et forbud mot.

Navneloven av 1964 (med tillegg fra 1979) gjaldt fram til ny navnelov ble *vedtatt 18. april 2002*. Den nye loven blir satt i verk i 2003, og det som særlig skiller den nye loven fra gjeldende lov, er:

- en mer liberal holdning til navneformer og til hvilke mellom- og etternavn folk kan bruke
- mer åpning for bruk av utenlandske navneskikker
- åpning for at samboere kan bruke mellom- og etternavn på linje med ektefeller
- gjeninnføring av doble etternavn med bindestrek

Hensikten med den gamle navneloven var bl.a. å beskytte mot uvettig navnegiving, slik at en ikke skal lide for navnet sitt. Og justisdepartementet ga ut en liste over navn som ikke skal brukes. Et annet hovedpoeng var at en skal kunne skille klart mellom kvinne og mansnavn. Det finnes også regler for navngiving av adopterte barn og hvilke etternavn de har lov å bære. Det finnes også regler for hvordan en skal forholde seg til spesielle slektsnavn som er beskyttet.

Etternavn og fornavn

I dag kan vi lage mellomnavn av mors eller fars fornavn med å legge til endingene – *sønn* og *datter* (eller *-son* og *-dotter*)

Etter den nye loven kan en ta disse både som mellom og etternavn.

Den nye loven gir anledning til at en kan velge fornavn som ikke kan bli til ”vesentlig ulempe”, mens det i gjeldende lov står bare ”ulempe”. Dette innebærer en liberalisering og vil føre til at myndighetene får gripe inn i mindre grad. Denne nye fornavnsregelen er stort sett videreføring av en liberal praksis fra de siste åra, men nå kommer den klarere fram i loven. Hensikten er også at en i større grad skal godta navn med uvante skrivemåter og navn som kan ligne på kjente ord, norske eller utenlandske.

Navn som sannsynligvis vil bli stoppet i framtiden, vil enten ha svært uhandterlige stavemåter eller være svært følsomme ord, som tabuord og sykdomsnavn.

Fornavn som er like etternavn, vil bli godtatt når de har tradisjon eller opphav som fornavn i inn- eller utland. Det omfatter også fornavn i en kultur som ikke skiller mellom for og etternavn. Bestemmelsene innebærer videreføring av dagens, som er resultat av oppmyking i saksbehandlingen de siste årene.

Eksempler på personnavn forklaringene

(Først kommer navnet, deretter årstallet navnet er brukt og til sist navneforklaringen.)

ANDERS - 1695, 1698, 1713, 1766, 1774, Norsk form av det greske Andreas som ble brukt fra 1300-tallet. Andreas er avledet av "aner" = "mann" oversettes derfor som "den mandige". Populær pga at en av Jesus apostler, bror av Peter, hette Andreas. Var et av de aller vanligste navnene i Norge på 1700-tallet (nr 4) og svært populært rundt 1900.

ANE - 1688, 1720, 1741, 1824, senere form av 1300-tallets Anne, stammer fra hebraisk *Hannah*. Anne (Ane) var svært utbredt fra 1500-tallet, og ble snart et av de vanligste kvinnenavn i Norge.

ANNA - 1897, gresk form av hebraisk *chann_*. Anna er kjent her siden 1340, men ble lite nyttet før fram til ca 1500. Da begynte det å komme i allmenn bruk, særlig i de norske formene Anne og Ane.

ARNT - 1775, 1776, 1786 – lavtysk form av Arnold, kjent i Norge siden 1400-tallet. Vanlig navn sist på 1800-tallet og i 1970-åra, noe brukt i den mellomliggende perioden. I folketellinga for 1801 er den eldre formen

Aren(d)t like vanlig som Arnt, men den har blitt brukt lite i moderne tid.

BJØRN - norrønt *bj_rn* "bjørn", brukes både som første og annet ledd i en rekke navn. Troen på at det oppstår et magisk samband mellom bæreren av navnet og dyrearten, gjorde nok sitt til at navnet Bjørn ble så pass populært som det ble, og faktisk er.

DORDI - 1737, norsk og svensk form av Dorothea, se Dorteia, lite brukt etter 1900. I skrift og dialektform Durdei (ca 1900), i 1801-folketellingen også Dordei, Daardi, o.l.

ELEN - 1816,
1) engelsk form av greske *Helene* "den strålende, den skinnende" kom i bruk omkring 1300, populær pga to kvinner som ble dyrket som helgener
2) kortform av Eleonore – Ellinor. Populært navn i hele vårt århundre.
3)Elen er kjæleform av Nelly

ELIN - 1955, form av Helene, som er blitt brukt siden 1300-tallet, se Elen.

ELISE - 1897, kortform av Elisabet

ERIK - 1703, norrønt *Aginarkar* "skrekk-herre", Eirik: diftongforenkling i Sørøst-Norge før 1200 gjorde at formen Erik oppstod.

GEIR - norrønt *Geirr* "spyd", forekommer i mange toleddete navn; både som første og siste ledd.

Mye brukt siden våpen var hellige gjenstander i gammel tid. Geir har sikkert oppstått som kortform til de toleddete Geir- eller -geir navnene. (Tor-geir osv).

HANNA - 1898, mye brukt i Nord-Norge på 1700-tallet, svært populær. rundt 1900, nå er det svært lite brukt.

1) av hebraisk *chann_* = "nåde",
2) kortform av Johannes, se Johanne.

HANS - 1747, 1749, 1785, 1787, tysk kortform av Johannes, brukt her i landet fra 1300-tallet, svært utbredt rundt 1900, mindre nå. I folketellingen av 1801 var Hans det mest brukte førsteavnet i dobbelnavn. Populært pga Johannes døperen og Kong Hans av Danmark-Norge.

JOHAN - 1835, 1862, forkortet form av Johannes av hebraisk *Joch_n_n* "Gud har vært nådig", var brukt en god del på 1700-tallet, men etter 1800 tok det seg kraftig opp, kjent pga Johannes døperen.

JOHANNA - 1792, gresk navn av hebraisk opphav, i bruk i Norge siden 1400-tallet, i vårt århundre blir navnet i

2/3 deler av tilfellene skrevet Johanne og resten Johanna.

JON - 1721, 1761, 1796, form av Johan (se Johan), brukt siden år 1000.

KAROLINE - av Karl, karl var en samfunnsklasse i det gamle norske samfunnet, *karl* "fri mann".

Etter hvert brukt som personnavn, særlig på grunn av frankerkongen Karl den store, Karl ble oversatt til latinsk Carolus, og derav Carolina – Karoline.

KIRSTEN - 1724, nordisk form av Kristine (se Kjersti), mye brukt på 1700-tallet, særlig i Aust-Agder og Nord-Norge. Vanlig rundt 1900, svært populær. like etter 1945, noe brukt i 1970-årene.

KJERSTI - 1806, 1808, – norsk form av Kristine, som her er kvinnenavnsformen av Kristian, "Kristen, den kristne". Kjersti har vært et populært navn etter 1970.

MAGNHILD - norrønt, "styrke – stridsmøy".

MARIT - 1696, 1730, 1746, av gresk "*margarites*" perle. Margreta kom i Norge i bruk i 1000-årene. Det finnes nå i mange former og Marit er den norske.

MONS - 1744, 1812, norsk form av Magnus, kjent siden midten av 1400-tallet, i moderne tid har det hatt jevn tilbakegang.

OLA - 1735 – kortform av Olav, populær pga Kong Olav Haraldsønn.

OLUFINE - 1840, kvinnenavnsformen av Oluf, form av Olav, se Ola, brukt en del på slutten av 1800-tallet, lite brukt etter 1945.

PAUL - egentlig dansk Povl av latinsk Paulus fra *parvulus* "liten", Paulus har først og fremst vært et tilnavn – tilsvarende vårt "småen". Navnet kom til Norge i 1000-årene, særlig i formen Pål.

RAKEL - 1878, hebraisk, " søye, sau med lam", kjent navn fra Mosebøkene. Navnet kom ikke i bruk i Norge før i nyere tid.

RUTH - hebraisk og betyr vennskap. Populariteten skyldes nok at det i bibelen finnes Ruts bok, der det står om Rut som har en sentral plass i bibelen.

Brudeparet Salomon og Kaja **Ruth** Paltiel, 1917

SAKARIAS - 1694, 1724, 1748, hebraisk *sakarja* "Jahve erindrer". Navnet er kjent pga Profeten Sakarias, som levde i 500-årene før vår tidsregning.

SVENN - variant av Svein, nordisk navn, norrønt *Sveinn* "gutt, ung mann; fri mann i tjeneste", brukt her i landet helt fra 900-tallet, mye brukt på 1700-tallet.

TRYGVE - norrønt *Tryggvi* "uredd seierherre". Brukt av kongeætta på 900 – og 1000-tallet, men deretter borte. Tatt i bruk igjen senere på 1800-tallet, da nasjonalromantikken slo full blomst. Har siden vært et svært populært navn.

ØRJAN - 1625, fornorsket fra greske Georg, navnet Georg kom i bruk i Norge i begynnelsen av 1300-årene, Georg er utledet fra verbet *georgeo* "å være bonde, jorddyrker".

% %

Den som nå eventuelt måtte ha fattet interesse for å studere norske personnavntradisjoner litt nærmere, vil trolig kunne starte turen - inn i et spennende materiale - gjennom noen av de henvisninger som følger på neste sid.

% %

Foto til venstre hentet fra:
<http://www.jodiskemuseum.no/>

Del 3 –NYTTIGE KILDER

Litteraturliste

Thorsten Andersson, 1983:
"Personnamn. Til begreppets avgrensning" i NORNA-rapport 23, Uppsala, s 9-23.

J. E. Kristiansen og J. Ouren 1998a):
Fornavn i Norge
- Navnemoter og motenavn.
Ad.Notam Gyldendal.Oslo

K. Krukken og O. Stemshaug, 1995:
Norsk personnamnleksikon. 2.utgåva
Det Norske Samlaget. Oslo.

Olav Veka, 1991:
Namneboka. Oslo.

Ny - Lov om personnavn, se:

[http:// www.odin.dep.no/jd/norsk/aktuelt/012101-990397/](http://www.odin.dep.no/jd/norsk/aktuelt/012101-990397/)

Internett - Websider med navnestatistikk:

[http:// www.ssb.no/navn/](http://www.ssb.no/navn/)

[http:// www.vornamen.com/](http://www.vornamen.com/)

[http:// www.prenoms.com/](http://www.prenoms.com/)

[http:// www.meilleursprenoms.com/](http://www.meilleursprenoms.com/)

[http:// www.nrk.no/p1/navn.htm](http://www.nrk.no/p1/navn.htm)

[http:// www.vestnorden.no/islandnavn.html](http://www.vestnorden.no/islandnavn.html)

[http:// www.hf.uib.no/Nordisk/navn/norsk.html](http://www.hf.uib.no/Nordisk/navn/norsk.html)

Åttring på lofothavet 1938